

Wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, de Jeugdwet en het Wetboek van Burgerlijke rechtsvordering in verband met de introductie van een regeling betreffende deelgezag over minderjarige kinderen door personen die in een nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staan (Wet deelgezag)

MEMORIE VAN TOELICHTING

I ALGEMEEN

1. Inleiding

Dit wetsvoorstel introduceert een nieuwe vorm van gezag over een minderjarige, namelijk het deelgezag. In de praktijk zijn naast ouders en voogden regelmatig ook anderen nauw betrokken bij de verzorging en opvoeding van een minderjarige. De positie van deze andere personen is niet altijd duidelijk. Met een wettelijke regeling van deelgezag gaat dit veranderen. Voor het kind biedt deelgezag meer duidelijkheid over de rol van deze derde en waarborgen voor behoud van contact met deze persoon of personen. De deelgezagdrager krijgt de bevoegdheid en verantwoordelijkheid om met de gezagdragende ouders en voogden dagelijkse beslissingen te nemen over de verzorging en opvoeding van een kind.

Onderdeel van deelgezag is een recht op informatie en consultatie van de deelgezagdrager. De deelgezagdrager heeft niet alleen recht op informatie van de ouder met gezag of voogd, maar heeft ook een recht op informatie van derden die beroepsmatig bij het kind zijn betrokken, zoals een school of de huisarts. Daarnaast is een substantiële wijziging van de zorgregeling van de deelgezagdrager met het kind afhankelijk van de instemming van de deelgezagdrager en heeft hij net als de juridische ouder een wettelijk recht op omgang met het kind. Dit waarborgt de continuïteit van de band tussen het kind en de deelgezagdrager.

Deze toelichting is als volgt opgebouwd. Paragraaf 2 beschrijft de context van deelgezag: de aanleiding, de huidige knelpunten, de grenzen en de doelstelling. Paragraaf 3 beschrijft het wettelijk kader en geeft de inhoud en de uitgangspunten van het wetsvoorstel weer. Paragraaf 4 gaat over het verwerken van persoonsgegevens. Paragraaf 5 geeft de financiële gevolgen weer alsmede de gevolgen voor organisaties en burgers. Daarna volgt het artikelsgewijze deel waarin de wetsartikelen zijn toegelicht.

2. Context deelgezag

2.1 Aanleiding

De samenleving verandert, opvattingen over relaties en ouderschap wijzigen en de wijze waarop mensen invulling geven aan ouderschap en de totstandkoming hiervan wordt steeds meer divers. Daarbij nemen medisch gezien de mogelijkheden toe om mensen met een kinderwens te helpen bij het vormen van een gezin. Het traditionele gezin waarbij kinderen opgroeien bij hun met elkaar gehuwde vader en moeder, maakt steeds meer plaats voor anders samengestelde gezinnen. Zoals gezinnen waarbij kinderen opgroeien bij een ongehuwd samenwonende vader en moeder, bij een alleenstaande ouder¹, bij twee moeders of twee vaders of bij zowel de juridische als sociale ouders, bijvoorbeeld in een gezin met feitelijke meerouders.² De gezinssamenstelling zoals die bij de geboorte van een kind was, kan ook weer veranderen door een scheiding van de ouders, het overlijden van een ouder of een uithuisplaatsing.

Op grond van het huidige familierecht kan een kind maximaal twee formele (juridische) ouders hebben en kunnen maximaal twee personen met het gezag over het kind worden belast. Voor feitelijke meeroudergezinnen waarbij drie of vier personen de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding delen, biedt het huidige recht geen mogelijkheid om al deze personen een formele positie te geven. Dat geldt ook voor de situatie waarin kinderen na een echtscheiding opgroeien in twee gezinnen met een stiefouder. Verschillen in opvatting over deze veranderingen binnen de samenleving en de wenselijkheid om het familierecht ook voor deze gezinnen passend te maken zijn onvermijdelijk. Daarnaast laten menselijke gevoelens zich niet leiden door juridische kaders en zullen er altijd situaties zijn waarin de wet niet voorziet. Toch is het belangrijk om ons familierecht zo goed mogelijk te laten aansluiten op de veranderingen in onze samenleving en op de gezinssamenstellingen van de huidige tijd.

Op 7 december 2016 bracht de Staatscommissie Herijking ouderschap (hierna: Staatscommissie) onder voorzitterschap van de heer A. Wolfsen haar rapport 'Kind en ouder in de 21^e eeuw' uit.³ De opdracht aan de Staatscommissie was een reactie op de maatschappelijke en medisch-technologische veranderingen.⁴ In haar rapport gaat zij in op de vraag naar de wenselijkheid van een wijziging van ons familierecht betreffende de onderwerpen ouderschap en gezag. De Staatscommissie heeft 68 aanbevelingen gedaan

¹ Volgens de Jeugdmonitor van het CBS woonde in 2019 16 procent van de kinderen in een eenoudergezin.

² Hiermee wordt bedoeld: meer dan twee personen die als ware zij allen de juridische ouders de verzorging en opvoeding van een kind op zich nemen.

³ *Kamerstukken II 2016/17*, 33 836, nr. 18, bijlage.

⁴ *Kamerstukken II 2013/14*, 33 836, nr. 2.

om het personen- en familierecht beter te laten aansluiten bij de huidige ontwikkelingen in de samenleving. Bij brief van 12 juli 2019 heeft het kabinet de Tweede Kamer geïnformeerd over zijn reactie op de aanbevelingen van de Staatscommissie.⁵ Het kabinet heeft te kennen gegeven dat het voornemens is om onder meer met een regeling voor deelgezag te komen voor personen die nauw betrokken zijn bij de verzorging en opvoeding van een kind, maar nu geen gezag hebben. In de kabinetsreactie is op hoofdlijnen weergegeven wat deelgezag inhoudt. Het wetsvoorstel geeft invulling aan dit voornemen.

2.2 Knelpunten

De geboorte van een kind is een veelal mooie maar ook ingrijpende gebeurtenis en brengt een grote verantwoordelijkheid voor ouders met zich. Het kind moet worden verzorgd en opgevoed en er moet zorggedragen worden voor zijn geestelijke en lichamelijke welzijn. Niet alleen over de invulling van de dagelijkse verzorging en opvoeding moeten beslissingen worden genomen, maar ook over grotere onderwerpen als de schoolkeuze, de normen en waarden die een kind meegegeven worden, de eventuele religie of levensbeschouwing, welke sporten het kind gaat beoefenen, geldzaken en het inzetten van hulp als er zorgen zijn over de ontwikkeling van het kind. Uitgangspunt is dat het kind gebaat is bij een stabiele opvoedingssituatie en bij juridische bescherming van de feitelijke gezinssituatie. Voor een kind kan het van meerwaarde zijn als er meerdere personen bij zijn opvoeding en verzorging zijn betrokken.

In de vorige paragraaf is benoemd dat het huidige familierecht geen formele kaders biedt voor gezinnen waarbij het kind meerdere opvoeders heeft. Op grond van de wet kunnen maximaal twee personen juridisch ouder worden en een formele rol als opvoeder hebben. Het gezag wordt meestal door een ouder of de ouders gezamenlijk uitgeoefend, maar een ouder en stiefouder kunnen ook samen met het gezag zijn belast. Het (toe)delen van specifieke onderdelen van het gezag aan een derde is niet mogelijk, behoudens in de situatie dat er sprake is van een ondertoezichtstelling met uithuisplaatsing waarbij de gecertificeerde instelling bepaalde onderdelen van het gezag kan krijgen.⁶

Al voor de geboorte van een kind, kan de behoefte bestaan om het kind met drie of vier personen te gaan verzorgen en opvoeden. Bijvoorbeeld in de situatie dat twee vrouwen samen met de donorgader het kind willen grootbrengen. Ondanks dat slechts twee van deze personen juridisch ouder kunnen worden en het gezag kunnen hebben, kan het kind met alle drie een sterke band ontwikkelen en kan het verwarrend zijn als niet duidelijk is

⁵ Kamerstukken II 2018/2019, 33 836, nr. 45.

⁶ Artikel 1:265e BW.

wie zijn opvoeders zijn en wie welke beslissingen over hem mag nemen. Ook met personen die op een later moment betrokken raken bij zijn opvoeding, zoals een stief- of pleegouder, kan het kind een goede band ontwikkelen. Op de (aanstaande) ouders met gezag rust de verantwoordelijkheid om zich bij hun keuze voor een bepaalde gezinsvorm bewust te zijn van wat dit betekent voor het kind en zich bewust te zijn van het belang om met de betrokkene(n) goede afspraken te maken over diens betrokkenheid bij de opvoeding en verzorging.

Toch zal de derde het gevoel kunnen hebben met lege handen te staan, doordat hij geen formele positie richting het kind heeft. Hij voelt zich de ouder van het kind, wil daarvoor verantwoordelijkheid dragen, maar is afhankelijk van de beide juridische ouders als het gaat om het invullen van zijn of haar rol als ouder en de mate waarin hij wordt betrokken bij belangrijke beslissingen over het kind zoals de schoolkeuze. Daarnaast kan zijn informele status als mede-opvoeder tot praktische problemen leiden in bijvoorbeeld de situatie dat de gezagdragende ouders niet aanwezig zijn en het kind onverwachts naar de huisarts moet en de huisarts vraagt om de aanwezigheid van een ouder met gezag. Of als de school hem geen informatie mag geven, terwijl hij wel degene is die het kind vaak naar school brengt en ophaalt. Niet alleen voor het kind en de feitelijke meerouder, stiefouder of andere betrokkene kan dit tot onduidelijkheid leiden over zijn rol in de opvoeding, maar ook voor een derde zoals de school.⁷

Voor een kind is naast duidelijkheid over wie zijn opvoeders zijn, ook van belang dat hij niet onverhoeds wordt gescheiden van personen die een belangrijke rol in zijn leven vervullen. De wet biedt hiervoor verschillende waarborgen. Zo houden ouders die gezamenlijk het gezag over hun kind hebben, dit gezag als zij uit elkaar gaan. Ze hebben dan de verantwoordelijkheid om de banden van het kind met de andere ouder na scheiding te bevorderen. Daarnaast heeft een kind recht op omgang met zijn ouders en degene die in een nauwe betrekking tot hem staat en heeft een juridische ouder zonder gezag een wettelijk recht op en een verplichting tot omgang met zijn kind. De juridische ouder zonder gezag heeft ook een voorkeursrecht op het verkrijgen van het gezag als de gezagdragende ouder overlijdt. Daarnaast hebben pleegouders die een jaar of langer voor een kind zorgen een 'blokkaderecht', wat inhoudt dat de ouders met gezag of de voogd het kind niet zonder hun toestemming bij de pleegouders kunnen weghalen. De belangen van het kind en de pleegouders worden gewaarborgd door een rechterlijke toets bij een verzoek tot vervangende toestemming van de gezagdrager als de pleegouders niet akkoord gaan met een wijziging van de verblijfplaats van het kind.

⁷ Zie ook het WODC-onderzoek uit 2013 *'Meeroudergezag. Een oplossing voor kinderen met meer dan twee ouders?'*, waaruit blijkt dat bij bijvoorbeeld donoren en stiefouders verschillende behoeften bestaan aan de invulling van hun rol.

Deze waarborgen zijn er voor het kind in mindere mate als het gaat om degene die naast de ouders nauw betrokken is bij de opvoeding en verzorging. Op grond van artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) heeft het kind recht op bescherming van zijn familie- en gezinsleven. Als er sprake is van een nauwe persoonlijke betrekking heeft het kind recht op omgang met zijn derde en vierde opvoeder.⁸ Maar als zijn ouders hieraan niet willen meewerken zal de mede opvoeder – anders dan de juridische ouder zonder gezag – bij de rechter eerst moeten aantonen dat er sprake is van het bestaan van een nauwe persoonlijke betrekking alvorens de rechter een omgangsregeling kan vaststellen. Een vorm van blokkaderecht zoals de pleegouders dat hebben, heeft hij niet. Evenmin heeft hij een voorkeurspositie als de ouder(s) met gezag of voogd kom(t)en te overlijden.

Op grond van artikel 3 VN-Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) dient bij alle maatregelen die het kind betreffen, het belang van het kind een eerste overweging te zijn. Tevens heeft het kind recht op bescherming en de zorg die nodig is voor zijn welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van de ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind. De Staatscommissie heeft benoemd dat de belangen van het kind in de kern draaien om het welzijn van kinderen en om een gezonde, volledige en harmonieuze ontwikkeling van kinderen naar onafhankelijke en sociaal verantwoordelijke individuen. Het kabinet stelt het belang van het kind ook voorop en is van oordeel dat een toename van het aantal personen met uitgebreide rechten tot een kind, kan leiden tot een toename van het aantal conflicten rond dat kind. De ervaringen rond escalaties bij problematische scheidingen leert dat deze situaties en de daaruit voortvloeiende loyaliteitsconflicten uiterst belastend kunnen zijn voor kinderen. De vrees dat ouderschapsrechten voor meer dan twee personen leiden tot meer conflicten betreft primair het meeroudergezag, maar raakt ook het meerouderschap. Deze zorg wordt geuit, zowel vanuit de juridische praktijk, de gedragswetenschappelijke hoek als de rechtswetenschap. De Staatscommissie onderkent dat de realiteit is dat er grenzen zijn aan de hoeveelheid personen met wie het kind een nauwe band kan ontwikkelen en het maximumaantal huishoudens. Waar de grens ligt, valt niet aan te geven en voorzichtigheid is daarom geboden, aldus de Staatscommissie. De Staatscommissie heeft daarom ten aanzien van meerouderschap de aanbeveling gedaan dit mogelijk te maken voor maximaal vier ouders, die maximaal twee huishoudens vormen. De vraag hoe aan deze voorwaarde invulling moet worden gegeven bij een scheiding van de drie of vier ouders, wordt door de Staatscommissie niet beantwoord.

⁸ Artikel 1:377a BW.

2.3 Doelen van deelgezag

De primaire verantwoordelijkheid voor de opvoeding, verzorging en ontwikkeling van het kind ligt bij de ouders (artikel 8 EVRM en 18 IVRK). In aanvulling op de ouderlijke verantwoordelijkheid, heeft de overheid een positieve verplichting om te bevorderen dat een kind zijn recht op gezinsleven kan uitoefenen. De overheid geeft hieraan invulling door te bepalen wie de ouders zijn, wat het ouderlijk gezag inhoudt, wie het gezag over het kind uitoefenen en hoe het recht op gezag beperkt kan worden. Het kabinet heeft oog voor de ontwikkelingen in de samenleving waarbij gezinssamenstellingen veranderen en hecht eraan om het recht van het kind om zijn familie- en gezinsleven te kunnen uitoefenen met al zijn opvoeders, beter te waarborgen.

Deelgezag verstevigt de (rechts)positie van degene die samen met de ouders voor een kind zorgt en biedt deze gezinnen een oplossing voor problemen die ze bij de dagelijkse opvoeding en verzorging kunnen tegenkomen. Deelgezag biedt ouders met gezag of de voogd de mogelijkheid om samen met maximaal twee andere personen ook naar buiten herkenbaar de verantwoordelijkheid te dragen voor de dagelijkse beslissingen over de opvoeding en verzorging. Ook krijgt de deelgezagdrager een recht op informatie van beroepskrachten, zoals leraren van de school van het kind. Deelgezag biedt een uitkomst in de situatie dat al voor de geboorte de wens van de ouders is om met een of twee feitelijke meerouders voor het kind te zorgen. En ook na de geboorte kan deelgezag uitkomst bieden. Voor de alleenstaande moeder die met haar ouders voor het kind zorgt. Of een vader die samen met zijn nieuwe partner (stiefouder) voor zijn kinderen gaat zorgen. Deelgezag biedt maatwerk in dergelijke situaties.

Deelgezag komt tegemoet aan het belang van zowel het kind als de verzorgende derde(n) door duidelijkheid te verschaffen in verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Het vormt tevens een erkenning in rechte van de feitelijke situatie waarin het kind opgroeit en de positie van de verzorgende derde. Het is ook in het belang van het kind dat hij niet onverhoeds gescheiden wordt van degene door wie hij langere tijd is verzorgd en opgevoed. Dat kan bijvoorbeeld voorkomen als de ouder in het stiefgezin waarin het kind woont overlijdt, en de andere ouder bij wie het kind niet de hoofdverblijfplaats heeft de verzorging op zich wil nemen. Of als de ouder met gezag en de stiefouder uit elkaar gaan. Dit raakt aan het belang van het kind bij continuïteit in de opvoedingsrelatie en bij contact en omgang met voor hem belangrijke personen.

3. Wettelijk kader

3.1 Uitgangspunten

De regeling deelgezag sluit zoveel mogelijk aan op de uitgangspunten en de wettelijke kaders van gezag. Van de gezagdragers mag worden verwacht dat zij goed ouderschap laten zien en op een goede en verantwoorde wijze invulling geven aan het gezag. De deelgezagdrager draagt met de gezagdragers een verantwoordelijkheid voor een goede invulling van de dagelijkse verzorging en opvoeding. Dit houdt onder meer in dat zij verantwoordelijk zijn voor het geestelijke en lichamelijke welzijn en de veiligheid van het kind en het kind niet mishandelen.⁹ Daarnaast mag van de gezagdragers en deelgezagdragers over en weer worden verwacht dat zij de band van het kind met de ander(e) ((deel)gezagdragers) bevorderen. Dit speelt vooral een rol bij een scheiding van de (deel)gezagdragers. Voor het (minderjarige) kind betekent deelgezag dat het ook beslissingen en correcties van de deelgezagdrager zal moeten accepteren.¹⁰

De Staatscommissie heeft als aanbeveling gedaan om de door de Staatscommissie geformuleerde zeven kernen van goed ouderschap centraal te stellen in het afstammings- en gezagsrecht. Het kabinet heeft deze aanbeveling overgenomen. Dit houdt in dat voor gezag en daarmee ook voor deelgezag, de volgende kernen van goed ouderschap – in willekeurige volgorde – als uitgangspunt worden genomen: een onvoorwaardelijk persoonlijk commitment, continuïteit in de opvoedingsrelatie, verzorging en zorg voor lichamelijke welzijn, opvoeding tot zelfstandigheid en sociale en maatschappelijke participatie, het organiseren en monitoren van de opvoeding en verzorging in het gezin, op school en in het publieke domein, zorg dragen voor de vorming van de afstammingsidentiteit van het kind, zorg dragen voor contact- en omgangsmogelijkheden met voor het kind belangrijke personen. Het kabinet heeft hieraan nog het belang van een veilige opvoedingssituatie voor het kind toegevoegd.

Zoveel mogelijk moet worden voorkomen dat deelgezag leidt tot een toename van conflicten rond het kind. Voor deelgezag geldt daarom als uitgangspunt dat het in goede harmonie met alle betrokkenen, dus ook een eventuele aanwezige juridische ouder zonder gezag, tot stand komt en dat overeenstemming bestaat over welke concrete beslissingen de deelgezagdrager mag nemen. Een verzoek om iemand met deelgezag te belasten zal daarom alleen door de gezagdragers en beoogd deelgezagdrager(s) gezamenlijk kunnen worden gedaan. De eventuele aanwezige (juridische) ouder zonder gezag dient hiermee in te stemmen. Daarnaast zullen de gezagdragers en

⁹ Artikel 1:247, tweede lid, BW.

¹⁰ Artikel 1:249 BW.

deelgezagdragers goede afspraken moeten maken over de invulling van het deelgezag. Voor het kind is het belangrijk dat duidelijk is wie welke beslissingen neemt en hoe hieraan invulling wordt gegeven.

Dat conflicten zoveel mogelijk moeten worden voorkomen, neemt niet weg dat deelgezag meer rechtsbescherming biedt. De deelgezagdrager kan bijvoorbeeld via de rechter een omgangsregeling of een informatie- of consultatieregeling laten vaststellen.

Aan de hand van deze uitgangspunten spelen de volgende onderwerpen bij deelgezag een rol:

- dagelijkse beslissingen over de opvoeding en verzorging;
- recht op informatie en consultatie;
- recht op omgang en blokkaderecht;
- overlijden gezagdrager(s).

Deze onderwerpen worden hieronder toegelicht. Eerst wordt ingegaan op de vraag wie met deelgezag kunnen worden belast.

3.2 Wie kunnen met deelgezag worden belast

Met deelgezag kunnen maximaal twee personen worden belast die nauw betrokken zijn bij de verzorging en opvoeding van een minderjarige. Dat kan een stiefouder zijn, een feitelijke meerouder, een pleegouder, een familielid of een andere persoon zoals een oudere stiefbroer of –zus die een grote rol heeft in de opvoeding en verzorging. Deze opsomming betreft geen limitatieve opsomming. Er zijn vele verschillende scenario's denkbaar waarin er naast de gezagdragers ook een deelgezagdrager is. Een aantal voorbeelden:

- In de situatie dat twee vrouwen en twee mannen samen het kind opvoeden, zal in ieder geval de moeder uit wie het kind is geboren de juridische ouder zijn en gezag hebben. Over wie de tweede juridische ouder is en wie met gezag dan wel deelgezag worden belast, kunnen afspraken worden gemaakt. Een optie is dat de beide vrouwen juridisch ouder zijn en het gezag uitoefenen en de beide mannen deelgezag hebben. Of dat naast de biologische moeder er een juridische vader met gezag is en de andere vrouwelijke en mannelijke medeopvoeder deelgezagdragers zijn.
- De ouders zijn gescheiden en beiden of een van hen heeft een nieuwe partner die met deelgezag wordt belast.
- Een alleenstaande moeder woont met haar kind bij haar ouders in huis en de beide grootouders zijn met deelgezag belast.
- De ouders verblijven voor langere tijd in het buitenland en hebben de kinderen tijdelijk bij een familielid ondergebracht die deelgezagdrager is.

Ook pleegouders kunnen op grond van deze regeling met deelgezag worden belast. Pleegzorg kent evenwel eigen kenmerken en uitdagingen. Uit het onderzoek 'Pleegouders over gezag en adoptie', van de Vrije Universiteit in Amsterdam dat in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) is uitgevoerd, komt naar voren dat bijna 4 op de 10 pleegouders behoefte heeft aan een vorm van deelgezag.¹¹ Daarbij bestaat vooral bij bestandspleegouders een behoefte aan tekenbevoegdheid bij praktische zaken zoals het openen van een bankrekening, inschrijven op een school of een medische behandeling. De voorgestelde regeling voor deelgezag geeft geen tekenbevoegdheid, maar de gezagdrager kan de deelgezagdrager wel machtigen om bepaalde handelingen uit te voeren. Uitgangspunt van deelgezag is dat deze in goede harmonie tussen alle betrokkenen tot stand komt (zie ook 3.4 'Verkrijging deelgezag'). Deelgezag zal daarom naar verwachting vooral een optie kunnen zijn bij een langdurige (netwerk) pleegzorgplaatsing in het vrijwillig kader of als de gecertificeerde instelling met de voogdij is belast. In de situatie dat het kind binnen een ondertoezichtstelling bij de pleegouders is geplaatst, kan de gecertificeerde instelling door de rechter met een deel van het gezag worden belast voor zover het gaat om inschrijving op een school, toestemming geven voor een medische behandeling en/of aanvraag van een verblijfsvergunning.

Deelgezag is niet mogelijk voor de juridische ouder zonder gezag, voor rechtspersonen en voor personen die onbevoegd zijn om het gezag uit te oefenen. Uitgangspunt in ons familierecht is dat het kind recht heeft op gelijkwaardig ouderschap van zijn juridische ouders en dat de ouders gezamenlijk het ouderlijk gezag uitoefenen. Deelgezag voor de juridisch ouder zou dat uitgangspunt onder druk zetten, bijvoorbeeld als een ouder met gezag geen instemming wil geven voor gezamenlijk gezag, maar alleen voor deelgezag. Daarbij heeft de ouder zonder gezag al recht op omgang, consultatie en informatie en een voorkeursrecht bij overlijden. Deelgezag levert zowel voor het kind als voor deze ouder dan ook weinig extra's op. Ook in de situatie dat het gezag van een ouder is beëindigd en een gecertificeerde instelling of pleegouders met de voogdij is/zijn belast, staat deelgezag voor de ouder niet open. Het gegeven dat het gezag door de rechter is beëindigd, betekent dat de ouder niet in staat is gebleken om op een goed en verantwoorde wijze invulling te geven aan het ouderlijk gezag.

Deelgezag gaat over natuurlijke personen die nauw betrokken zijn bij de opvoeding en verzorging. Een rechtspersoon, zoals een gecertificeerde instelling, kan weliswaar belast worden met de voogdij, maar het zijn natuurlijke personen, zoals de pleegouders, die zorgdragen voor de feitelijke verzorging en opvoeding van het kind. Deelgezag is bedoeld

¹¹ WODC onderzoek, Eenvoudige adoptie van pleegkinderen, december 2019, www.wodc.nl.

als een manier om het kind een positie tegenover nauw betrokken opvoeders te geven en vice versa.

3.3 Inhoud deelgezag

In de kabinetsreactie van 12 juli 2019 staat dat het kabinet het van belang acht dat alle (toekomstige) ouders goed geïnformeerd zijn over het ontstaan van juridisch ouderschap en het tot stand komen van gezag en dat het kabinet daarom inzet op uitbreiding van de voorlichting van ouders op dit punt. Bij deze voorlichting zal aandacht zijn voor de toegang tot en de inhoud van deelgezag.

Bij de evaluatie van de deelgezagsregeling zal de toegevoegde waarde ervan worden betrokken en of de regeling in voldoende mate tegemoet komt aan de problemen die er bestaan voor sociale ouders. Ook zal daarbij het conflictpotentieel worden betrokken, waaronder of er internationaal inmiddels meer inzicht bestaat in het conflictpotentieel van meerouderschap en -gezag.

Beslissingen over de dagelijkse opvoeding en verzorging

Deelgezag geeft het recht en de verantwoordelijkheid om met de gezagdragers dagelijkse beslissingen te nemen en handelingen te verrichten die gaan over de opvoeding en verzorging. Onder de dagelijkse beslissingen vallen de beslissingen die voor het kind noodzakelijk zijn om op een normale wijze te functioneren in het dagelijkse leven en die het mogelijk maken voor de deelgezagdrager om als mede-opvoeder te kunnen functioneren, zonder steeds met de gezagdragers te moeten overleggen.¹² Hierbij valt te denken aan beslissingen over wat het kind eet, de bedtijden, sportactiviteiten, speelafspraken, grenzen stellen en corrigeren, helpen bij het maken van huiswerk en dergelijke.

Welke verrichtingen en beslissingen precies onder de dagelijkse verrichtingen en beslissingen van verzorging en opvoeding vallen en hoe hieraan invulling wordt gegeven, zal per opvoeder verschillen en zal ook worden beïnvloed door factoren als de culturele achtergrond, de eventuele religie of levensbeschouwing, de normen en waarden van de opvoeders en de leeftijd van het kind. De gezagdrager(s) en deelgezagdrager(s) zullen samen moeten afspreken welke beslissingen onder de dagelijkse verzorging en opvoeding vallen en hoe zij dit willen invullen. Een verdergaande invulling is geen taak van de overheid en betekent een onnodige inmenging van het door artikel 8 EVRM beschermde

¹² Zie o.a. M.R. Bruning, *Beslisbevoegdheid van pleegouders: België als gidsland?*, FJR 2019 nr. 8, waarin wordt verwezen naar het Belgische Burgerlijk recht waarbij het mogelijk is gemaakt om pleegouders beslissingsbevoegdheid te geven over beslissingen die dagelijkse opvoeding betreffen.

recht van de ouders en gezagdragers om hun gezinsleven naar eigen inzicht vorm te geven.

Beslissingen over zaken waarbij op grond van de wet de instemming van de ouder met gezag of de voogd nodig is zoals de inschrijving op een school, het instemmen met een (ingrijpende) medische behandeling en het inzetten van jeugdhulp of zaken die alleen door de wettelijke vertegenwoordiger van het kind geregeld kunnen worden – bijvoorbeeld het aanvragen van een paspoort of openen van een bankrekening – blijven onder de verantwoordelijkheid van de gezagdragers vallen en niet onder de dagelijkse beslissingen. Ook andere niet genoemde rechten en plichten, zoals het beheer van het vermogen of het bestaan van een onderhoudsverplichting, maken géén onderdeel uit van het deelgezag.

Een kind is gebaat bij zo min mogelijk conflicten tussen zijn opvoeders over zijn verzorging en opvoeding. Van belang is dan ook dat er duidelijkheid bestaat over wie beslist bij een geschil. Bij een geschil tussen de gezagdrager(s) en deelgezagdrager(s) over de invulling of uitvoering van de dagelijkse verzorging en opvoeding is om die reden de stem van de gezagdrager doorslaggevend. Het geschil kan niet aan de rechter worden voorgelegd. De geschillenregeling van artikel 1:253a BW over de uitoefening van het ouderlijk gezag staat niet open voor een geschil tussen de deelgezagdrager en de gezagdrager(s). Zo wordt voorkomen dat deelgezag leidt tot procedures tussen de gezagdragers en deelgezagdragers over de uitvoering van de dagelijkse verzorging en opvoeding van het kind. Wel kan de deelgezagdrager naar de rechter stappen om bijvoorbeeld zijn recht op omgang af te dwingen als de gezagdragers dit recht negeren of zij geen vervangende toestemming hebben gevraagd bij een substantiële wijziging van het deelgezag.

Recht op informatie en consultatie

De gezagdragers hebben de wettelijke bevoegdheid om belangrijke beslissingen te nemen over de gezondheid, opvoeding, opleiding, ontspanning en eventuele godsdienstige of levensbeschouwelijke keuzes van het kind. Het is, gelet op diens nauwe betrokkenheid bij het kind, wel voor de deelgezagdrager van belang om op de hoogte te zijn van deze beslissingen. Ook omdat deze van invloed kunnen zijn op de dagelijkse opvoeding en verzorging en het welzijn van het kind. Bijvoorbeeld in de situatie dat een kind medicatie moet innemen. Redenen waarom hij, net als de juridische ouder zonder gezag, over gewichtige aangelegenheden die het kind betreffen, geïnformeerd en geraadpleegd moet worden door gezagdragers. Als de ouders bijvoorbeeld het kind van school willen laten wisselen, zal de deelgezagdrager hierover geïnformeerd moeten worden en gevraagd moeten worden om zijn visie hierover.

De deelgezagdrager heeft tevens recht op informatie van beroepskrachten die bij het kind zijn betrokken, zoals de leerkrachten van de school en de arts van het kind. Het gaat hier om informatie over belangrijke feiten en omstandigheden die de persoon van de minderjarige of zijn verzorging en opvoeding betreffen. Het is overigens in de eerste plaats aan de gezagdragers om de deelgezagdrager hierover te informeren. Als dat niet gebeurt, zullen de deelgezagdrager en gezagdragers hierover met elkaar in gesprek moeten gaan.

Een reden voor een deelgezagdrager om zelf om informatie te vragen kan zijn dat hij degene is die het kind vaak naar school brengt en van school haalt en daarom zelf aan de leerkracht wil kunnen vragen hoe de dag is verlopen en of er nog bijzonderheden zijn. Net als de juridische ouder zonder gezag, zal de deelgezagdrager zelf om informatie moeten vragen en hoeft de beroepskracht niet uit zichzelf informatie aan de deelgezagdrager te verstrekken. Bij een verzoek van de deelgezagdrager om informatie, is het aan de beroepskracht om te bepalen welke informatie wordt gegeven en of het belang van het kind zich er niet tegen verzet om de deelgezagdrager informatie te geven. Informatie die niet aan de gezagdragers wordt verstrekt, hoeft evenmin aan de deelgezagdrager te worden verstrekt. Daarnaast mag de informatie alleen betrekking hebben op het kind zelf en niet over de ouders of andere personen gaan.

De praktijk leert dat het voor beroepskrachten niet altijd duidelijk is of een ouder of derde bevoegd is om informatie te vragen en welke informatie zij mogen geven. Voor beroepskrachten moet duidelijk zijn dat de deelgezagdrager een recht op informatie heeft over belangrijke ontwikkelingen betreffende het kind, maar dat deze persoon niet om toestemming of instemming hoeft te worden gevraagd als er bijvoorbeeld jeugdhulp wordt ingezet. Deelgezag biedt een herkenbare positie van de betrokken derden met informatierecht.¹³ Van de gezagdragers mag worden verwacht dat zij de beroepskrachten die bij het kind betrokken zijn, informeren over de betrokkenheid en positie van de deelgezagdrager.

Het recht van de deelgezagdrager op consultatie geldt alleen richting de gezagdragers.¹⁴ De deelgezagdrager kan een beroep op de rechter doen om af te dwingen dat er een informatie- en consultatieregeling is.

Recht op omgang

Wanneer in de praktijk een probleem ontstaat in de verhouding tussen de gezagdragers en de deelgezagdragers, staat het belang van het kind voorop wat concreet betekent dat zijn opvoedingssituatie zoveel mogelijk gecontinueerd moet worden en hij contact kan

¹³ Artikel 1:377c BW.

¹⁴ Artikel 1:377b BW.

hebben met voor hem belangrijke personen. Het kind heeft recht op omgang met zijn ouders en degene die in een nauwe persoonlijke betrekking tot hem staat. Degene die in een nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staat, zal, indien de ouders niet willen meewerken aan omgang met het kind, eerst het bestaan van de nauwe persoonlijke betrekking moeten aantonen bij de rechter. Bij de juridische ouders wordt verondersteld dat deze betrekking aanwezig is. Een deelgezagdrager vervult samen met de gezagdragers een voor het kind belangrijke rol in zijn dagelijkse opvoeding en verzorging en de nauwe persoonlijke betrekking wordt daarom verondersteld aanwezig te zijn. Indien er een wijziging optreedt, bijvoorbeeld door een verhuizing van de gezagdragers, als gevolg waarvan de deelgezagdrager niet meer betrokken kan zijn bij de dagelijkse opvoeding en verzorging, is het in het belang van het kind dat dit niet betekent dat daarmee ook het contact tussen hem en de deelgezagdrager volledig wordt verbroken. Reden waarom de deelgezagdrager, net als de juridische ouder zonder gezag, een wettelijk recht op omgang heeft. Bij de praktische invulling van het omgangsrecht staat het belang van het kind voorop. In de situatie dat er bijvoorbeeld twee vrouwen en twee mannen samen het kind opvoeden en er een wijziging optreedt in de opvoedingssituatie, zal er voor het kind een passende omgangsregeling moeten komen.

Blokkaderecht

De deelgezagdrager speelt met de gezagdragers een rol in de dagelijkse opvoeding en verzorging van het kind en is daarmee een voor het kind vertrouwd persoon. Niet alleen doordat de deelgezagdrager dagelijkse beslissingen neemt over de opvoeding en verzorging, maar ook doordat de deelgezagdrager geconsulteerd moet worden door de gezagdragers bij grotere en/of ingrijpende beslissingen over het kind. Een kind heeft belang bij een stabiele opvoedingssituatie met continuïteit van de opvoeders, maar kan ook te maken krijgen met bijvoorbeeld een scheiding van de ouders.

Het belang van het kind brengt mee dat alle betrokken volwassenen met (deel)gezag op een lijn moeten zitten over substantiële wijzigingen, om zo recht te doen aan het belang op continuïteit in de verzorging en opvoeding. Dit kan betekenen dat er een goede omgangsregeling wordt afgesproken of dat het deelgezag wordt beëindigd bij onoverkomelijke conflicten. Daarnaast is het in het belang van het kind dat er wettelijke waarborgen zijn ter bescherming van die continuïteit. Voor de ouders met gezag is wettelijk geregeld dat zij bij een scheiding gezamenlijk verantwoordelijk blijven voor de verzorging en opvoeding. Een ouder zonder gezag heeft de mogelijkheid alsnog met het ouderlijk gezag te worden belast om op die manier betrokken te kunnen blijven bij de verzorging en opvoeding. De deelgezagdrager heeft deze mogelijkheid niet. Om voor het kind te waarborgen dat de deelgezagdrager niet zomaar buiten spel kan worden gezet door de gezagdragers, heeft de deelgezagdrager net als pleegouders die langer dan een

jaar voor een kind hebben gezorgd, een blokkaderecht ter bescherming van zijn rol in de opvoeding.

Het blokkaderecht houdt feitelijk in dat de gezagdragers de instemming van de deelgezagdrager nodig hebben indien zij een zodanige wijziging in de dagelijkse verzorging en opvoeding willen doorvoeren, dat de deelgezagdrager substantieel wordt beperkt in zijn mogelijkheden om hierbij betrokken te blijven of het hem feitelijk onmogelijk wordt gemaakt. Dit laatste kan bijvoorbeeld aan de orde zijn als de ouders met gezamenlijk gezag willen verhuizen naar een ander deel van Nederland. Of als er sprake is van een scheiding van de gezagdragers. In de situatie dat er twee deelgezagdragers zijn, hebben zij afzonderlijk van elkaar een blokkaderecht. Stemt de deelgezagdrager niet in met de substantiële wijziging van zijn bijdrage aan de dagelijkse verzorging en opvoeding, dan kan de ouder met gezag of de voogd aan de rechter om een wijziging van de zorgregeling verzoeken. Het betreft hier een afweerrecht van de deelgezagdragers richting de gezagdragers. Het gaat dus niet om de situatie dat twee deelgezagdragers uit elkaar gaan, en zij daarmee zelf aan de basis staan van de wijziging in de zorgregeling. Evenmin geldt het blokkaderecht in de situatie waarin een gezagdrager en een deelgezagdrager uit elkaar gaan en dit leidt tot een wijziging in de verzorging. Dat het blokkaderecht in deze situaties niet geldt, neemt niet weg dat in deze gevallen wel een nieuwe omgangsregeling nodig zal zijn. Komt in een stiefgezin de gezagdrager te overlijden en wil de overgebleven gezagdrager de zorgregeling wijzigen, dan is wel de instemming van de deelgezagdrager nodig. Omdat het in het belang van het kind is, dat het zo snel mogelijk duidelijkheid heeft over een eventuele wijziging in de opvoedingssituatie, zal de rechter dit verzoek binnen zes weken moeten behandelen. Ook voor de gezagdragers en deelgezagdragers is het van belang om spoedig te weten waar zij aan toe zijn.

Factoren die voor de toetsing van de rechter van belang kunnen zijn, zijn de belangen van de gezagdrager(s) bij de wijziging, de noodzaak hiervan, in welke mate hierover overleg met de deelgezagdrager is geweest, de belangen van de deelgezagdrager bij handhaven van de bestaande afspraken over zijn rol bij de dagelijkse verzorging en opvoeding en de alternatieven die door de gezagdrager(s) hiervoor zijn aangeboden. De toets door de rechter geeft aan dat de primaire verantwoordelijkheid om beslissingen over het kind te nemen, bij de gezagdragers ligt.¹⁵ Deze verantwoordelijkheid houdt ook in dat als een deelgezagdrager akkoord gaat met een wijziging en als gevolg hiervan meer op afstand van het kind komt te staan, door gezagdragers en de deelgezagdrager overwogen kan worden om het deelgezag te beëindigen. Ook in deze situatie geldt dat het in het belang van het kind is om duidelijkheid te hebben over zijn opvoedingssituatie en dat het kind hierbij wordt betrokken op een manier die past bij zijn leeftijd/ontwikkelingsniveau.

¹⁵ Zie artikel 1:253, tweede lid, en 1:299a, vierde lid, BW.

Het blokkaderecht is een ordemaatregel die tijdelijk de beslissingsbevoegdheid van de gezagdrager(s) inperkt. Het betreft alleen de beslissingsbevoegdheid over een wijziging van de dagelijkse opvoeding en verzorging die de deelgezagdrager in zijn zorgregeling raakt. Bij een verhuizing van de gezagdrager(s) met het kind naar het buitenland zonder dat de deelgezagdrager heeft ingestemd met de wijziging van zijn betrokkenheid bij de dagelijkse opvoeding en verzorging, is geen sprake van een internationale kinderontvoering. De regeling van artikel 1:253zb BW betreft slechts een in duur beperkte ordemaatregel die tijdelijk de beslissingsbevoegdheid van de gezaghebbende ouder(s) inperkt. Daaruit volgt derhalve niet dat aan de deelgezagdragers een gezagsrecht over een minderjarige toekomt of een recht om over de verblijfplaats van een minderjarige te beslissen als bedoeld in artikel 5 van het Haagse Kinderontvoeringsverdrag.¹⁶

Overlijden gezagdrager(s)

Het deelgezag eindigt van rechtswege door overlijden van het kind of de deelgezagdrager. Als er sprake is van gezamenlijk gezag en een van de gezagdragers komt te overlijden, dan oefent de andere gezagdrager voortaan het gezag alleen uit. Het deelgezag blijft in deze situatie voortbestaan. Wel moeten mogelijk nieuwe afspraken worden gemaakt over de rol van de deelgezagdrager en zijn of haar aandeel in de dagelijkse opvoeding en verzorging van het kind. Ook in de situatie dat er sprake is van éénhoofdig gezag en de gezagdrager komt te overlijden of als er gezamenlijk gezag is en beide gezagdragers overlijden, blijft het deelgezag voortduren. Er dient dan wel bekeken te worden wie met het gezag over het kind wordt belast. De juridische ouder zonder gezag heeft hierbij op grond van de wet een voorkeurspositie. Dit houdt in dat deze ouder te allen tijde de rechter kan verzoeken hem of haar met het ouderlijk gezag te belasten, ook als er door de gezagdrager(s) testamentair is vastgelegd wie is aangewezen als gezagdrager bij overlijden.¹⁷ De deelgezagdrager krijgt dezelfde voorkeurspositie. Als zowel de juridische ouder zonder gezag als de deelgezagdrager met het gezag belast willen worden, zal de rechter moeten afwegen wat het meest in het belang van het kind is en wint hierbij zonnodig advies in bij de raad voor de kinderbescherming.

3.4 Verkrijging deelgezag

In sommige situaties bestaat al voor de geboorte van het kind de wens om met meerdere personen voor het kind te gaan zorgen. Zoals in de situatie dat twee moeders en de donorfader vanaf de geboorte van het kind samen zorgdragen voor de opvoeding en verzorging. Deze situatie verschilt van de situatie waarbij de behoefte aan deelgezag op

¹⁶ Vergelijk Rechtbank Den Haag 21 oktober 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:14179, RFR 2014/24.

¹⁷ Artikelen 1:253g, 1:253h en 1:253x BW.

een later moment bestaat. Zoals bijvoorbeeld na een scheiding waar bij een ouder en zijn/haar partner op enig moment de behoefte ontstaat om voor deelgezag te kiezen om zo de rol van de partner (stiefouder) bij de verzorging en opvoeding voor het kind duidelijk te maken. Verondersteld moet worden dat het kind in zo'n geval geconfronteerd is met een wijziging van de opvoedsituatie. In het wetsvoorstel wordt in de toegang tot deelgezag tussen voornoemde situaties een onderscheid gemaakt. Voor beide situaties geldt het uitgangspunt dat deelgezag in goede harmonie tot stand komt. De inhoud van deelgezag is voor deze situaties gelijk.

Deelgezag vanaf de geboorte (intentioneel deelgezag)

In de situatie dat sprake is van intentioneel deelgezag, is het wenselijk dat deelgezag eenvoudig toegankelijk is. Op die manier heeft het kind vanaf zijn geboorte duidelijkheid over zijn opvoeders en is er ook voor buitenstaanders meteen duidelijkheid over de positie van de feitelijke meerouder. Bij intentioneel deelgezag kunnen de gezagdragers en beoogd deelgezagdrager(s) deelgezag aanvragen op dezelfde wijze als ouders die gezamenlijk het gezag willen gaan uitoefenen. Via het (digitaal) indienen van een formulier deelgezag kan aan de griffier van de rechtbank worden verzocht om een aantekening van deelgezag in het gezagsregister.¹⁸ Indien de gezagdrager en beoogd deelgezagdrager(s) het deelgezag via deze weg willen regelen, kunnen zij binnen drie maanden, te rekenen vanaf de dag na de geboortedag van het kind, bij de rechtbank een verzoek indienen. Een termijn van drie maanden wordt voldoende passend geacht in een situatie waarin al voor de geboorte duidelijk is dat er behoefte is aan feitelijk meerouderschap, te weten of één of twee derde(n) een rol gaat/gaan krijgen in de opvoeding en verzorging van het kind. Indien het verzoek niet binnen drie maanden wordt ingediend, gaat een verzorgingstermijn van tenminste een jaar gelden.

Het verzoek moet door de gezagdrager, of bij gezamenlijk gezag, door de gezagdragers, gezamenlijk met de beoogd deelgezagdrager worden gedaan. Als er een eventuele juridische ouder zonder gezag is, zal deze met het verzoek moeten instemmen. Een juridische ouder heeft een concurrerende positie ten opzichte van deelgezagdragers als hij later alsnog gezag zou willen hebben. Door de juridische ouder zonder gezag ook te laten instemmen wordt gewaarborgd dat deelgezag in goede harmonie tussen alle betrokkenen tot stand komt. De griffier toetst of aan de voorwaarden voor deelgezag is voldaan.

Er is afgezien van aanvullende eisen voor de totstandkoming van deelgezag in de vorm van een deelgezagsovereenkomst.¹⁹ Een dergelijke overeenkomst zou een prikkel vormen

¹⁸ Vgl. artikel 1:252 BW.

¹⁹ Rapport Staatscommissie Herijking ouderschap, hoofdstuk 11.2.5 *Juridisch meerouderschap*, december 2016, p. 431.

voor alle betrokkenen om goede afspraken met elkaar te maken. Maar bij deelgezag houden de gezagdragers de (eind)verantwoordelijkheid voor de opvoeding en verzorging. Een verplichting om een plan aan de rechter voor te leggen, zou een drempel opwerpen voor een snelle toegang tot deelgezag in de situatie dat sprake is van intentioneel deelgezag. Dit neemt niet weg dat het, net zoals dat ook voor ouders geldt bij de invulling van het gezamenlijk gezag, verstandig is om afspraken met elkaar te maken over de concrete invulling van deelgezag en andere zaken die de gezag- en deelgezagdragers met elkaar willen regelen en vastleggen.

Behoeftte aan deelgezag op een later moment

In de situatie dat de behoefte aan deelgezag op een later moment ontstaat, zoals na een scheiding van de ouders, betekent dat voor het kind een wijziging van de opvoedsituatie. De deelgezagdrager krijgt rechten en bevoegdheden over het kind, maar de vraag is of hiermee ook het belang van het kind is gediend. Voor het kunnen laten ontstaan van deelgezag in deze situaties, geldt voor degene die met de gezagdragers nauw is betrokken bij de verzorging en opvoeding een verzorgingstermijn van ten minste een jaar. Dit om te waarborgen dat tussen het kind en de beoogd deelgezagdrager een nauwe persoonlijke betrekking heeft kunnen ontstaan en dat sprake is van een situatie met enige stabiliteit. De verzorgingstermijn draagt eraan bij dat niet te lichtvaardig tot deelgezag wordt overgegaan en is in overeenstemming met de huidige blokkaderecht-regeling voor pleegouders en stiefouderadoptie waarbij ook een verzorgingstermijn van een jaar geldt. Van de gezagdragers wordt verwacht dat zij bij de keuze tot deelgezag ook het kind betrekken op een bij de leeftijd passende manier.

Net als bij intentioneel deelgezag, zal het verzoek om deelgezag door de gezagdrager, of bij gezamenlijk gezag door de gezagdragers gezamenlijk, samen met de beoogd deelgezagdrager moeten worden gedaan. Met een rechterlijke toets wordt geborgd dat deelgezag niet tot stand kan komen als het belang van het kind zich verzet tegen de formele toevoeging van de beoogd deelgezagdrager aan de betrokkenen bij de dagelijkse verzorging en opvoeding. Het verzoek om deelgezag wordt afgewezen indien afwijzing in het belang van het kind wenselijk is. De rechter zal het verzoek bijvoorbeeld kunnen afwijzen als er aanwijzingen zijn dat deelgezag tot conflicten zal leiden. Gelet op het uitgangspunt van gelijkwaardig ouderschap, zal de rechter ook de belangen van de juridische ouder zonder gezag meewegen bij een verzoek om deelgezag, waarbij het belang van het kind centraal staat. De rechter zal verder moeten toetsen of de gezagdrager(s) en beoogd deelgezagdrager bevoegd zijn om (deel)gezag uit te oefenen.

Gezagsregister

Deelgezag wordt ingeschreven in het gezagsregister, immers de plaats waar rechtsfeiten met betrekking tot het gezag worden bijgehouden. Het gezagsregister is openbaar, hetgeen betekent dat iedereen een uittreksel uit het gezagsregister kan opvragen. Hiermee wordt de kenbaarheid van wie belast is met deelgezag gewaarborgd.

Deelgezag zal op eenzelfde manier in het gezagsregister worden vermeld als dat gebeurt met andere situaties waarin naast de ouders een derde persoon het gezag heeft. Overigens: een aantekening van deelgezag zegt nog niets over wie het gezag uitoefenen. Gezag dat automatisch van rechtswege wordt verkregen, wordt immers niet in het gezagsregister geregistreerd.

3.5 Einde deelgezag

Deelgezag kan van rechtswege eindigen of door een uitspraak van de rechtbank. Deelgezag eindigt van rechtswege op de dag dat de minderjarige de leeftijd van 18 jaar bereikt, door overlijden van de minderjarige of door overlijden van de deelgezagdrager.

Om deelgezag door een uitspraak van de rechtbank te laten beëindigen kan door de gezagdrager(s) en deelgezagdrager(s) gezamenlijk of door één van hen een verzoek hiertoe worden ingediend. De behoefte tot het beëindigen van deelgezag kan aan de orde zijn bij bijvoorbeeld conflicten tussen de gezagdrager of deelgezagdrager.

Indien het in het belang van het kind is, moet het mogelijk zijn dat het deelgezag op verzoek van een derde kan worden beëindigd. Bijvoorbeeld omdat er grote zorgen zijn over het kind en de opvoedingssituatie of omdat de deelgezagdrager het deelgezag niet op een verantwoorde manier uitoefent of misbruikt. Dit is ook de reden waarom de Raad voor de Kinderbescherming en het Openbaar Ministerie de mogelijkheid hebben om een verzoek tot beëindiging van deelgezag in te dienen. De rechter beoordeelt of het belang van kind zich verzet tegen beëindiging van het deelgezag.

3.6 Deelgezag en kindbeschermingsmaatregelen

Een kindbeschermingsmaatregel is een gezagsmaatregel.²⁰ Het gezag kan worden beperkt, geschorst of beëindigd. Bij een kindbeschermingsmaatregel zijn er zorgen over de veiligheid van het kind. De gezagdragers dragen primair de verantwoordelijkheid voor de opvoeding en verzorging van het kind. Als een ondertoezichtstelling wordt uitgesproken, is het de verantwoordelijkheid van de ouders om samen met de

²⁰ In artikel 1.1 Jeugdwet is bepaald welke maatregelen hieronder vallen.

gecertificeerde instelling te werken aan het wegnemen van de ontwikkelingsbedreiging. Een maatregel die de gecertificeerde instelling kan nemen, zoals het geven van een schriftelijke aanwijzing, zal om die reden niet aan de deelgezagdrager gericht kunnen worden. De gezagdrager zal de deelgezagdrager hierin moeten betrekken voor zover het gaat om beslissingen over de dagelijkse opvoeding en verzorging.

4. Verwerken persoonsgegevens

Deelgezag wordt ingeschreven in het openbaar gezagsregister. De rechtspraak is belast met het beheer van het gezagsregister. Via het (digitaal) indienen van een formulier deelgezag kan aan de griffier van de rechtbank worden verzocht om een aantekening van deelgezag in het gezagsregister of de gezagsbeschikking zal in het gezagsregister moeten worden bijgeschreven. Het gezagsregister is openbaar.

Op de inschrijving en openbaarmaking is de Algemene verordening gegevensverwerking (AVG) van toepassing.²¹ De griffier verwerkt bij de vermelding in het gezagsregister persoonsgegevens als bedoeld in artikel 4 van de AVG. Het gaat om persoonsgegevens betreffende de persoon van de minderjarige en van de deelgezagdrager. Het openbaar maken van de deelgezagdrager in het gezagsregister is nodig om aan belanghebbenden en andere derden inzicht te geven in het gezag over een minderjarige. Verwerking van persoonsgegevens is rechtmatig mits zij op een van de in artikel 6, eerste lid, AVG opgenoemde gronden berust. De verwerking van persoonsgegevens in het kader van de wettelijke taakuitoefening van de rechtspraak inzake het gezagsregister²² geschiedt op grond van artikel 6, eerste lid, onderdeel c, en derde lid van de AVG. De raad voor de rechtspraak is verwerkingsverantwoordelijke en op hem rusten de verplichtingen die volgen uit de AVG. De Autoriteit Persoonsgegevens houdt toezicht op de naleving van de AVG.

5. Financiële gevolgen en gevolgen voor organisaties en burgers

Het navolgende beschrijft wat de verwachte financiële gevolgen en gevolgen voor organisaties en burgers zijn. Deze tekst wordt na afloop van de consultatieperiode aangevuld.

Het digitaal aanvragen van gezamenlijk gezag is kosteloos en dat zal ook gaan gelden voor het digitaal aanvragen van deelgezag. Indien deelgezag via een verzoek aan de rechtbank

²¹ Zie voor een beschrijving van de systematiek van de AVG Kamerstukken II 2017/2018, 34 851, nr. 3, p. 52 e.v.

²² Zie artikel 1:244 BW en het Besluit gezagsregisters.

wordt aangevraagd, zullen advocaatkosten en griffierechten betaald moeten worden. Burgers met een laag inkomen kunnen mogelijk in aanmerking komen voor gesubsidieerde rechtsbijstand. Dit leidt tot een toename van het aantal aanvragen om gesubsidieerde rechtsbijstand.

Dit wetsvoorstel heeft gevolgen voor de werklast van de rechtspraak, omdat deelgezag via de rechtbank tot stand komt en registratie van deelgezag in het gezagsregister plaatsvindt. De Raad voor de rechtspraak is technisch en financieel verantwoordelijk voor het Centrale Gezagsregister. Omdat deelgezag een nieuwe vorm van gezag is, zullen hierover mogelijk ook vragen binnenkomen bij de griffies en het Rechtspraak Service Centrum. Verder zijn rechtbanken wettelijk verplicht om de gemeente te informeren over een aantekening in het Centrale Gezagsregister van een minderjarige. Daarnaast zullen bij de rechtbanken mogelijk meer verzoeken van professionals komen om inzage in het gezagsregister en/of een uittreksel hiervan als zij door de deelgezagdrager worden gevraagd om informatie over het kind. Voor professionals is het van belang om zekerheid te hebben over of de deelgezagdrager bevoegd is om een verzoek om informatie betreffende het kind te doen.

De Raad voor de Kinderbescherming kan door de rechtbank worden gevraagd om advies bij een verzoek aan de rechtbank om deelgezag uit te spreken. Mocht er een geschil in het kader van deelgezag ontstaan, dan kan de Raad voor de Kinderbescherming een onderzoek uitvoeren zoals nu bij gezag- en omgangszaken gebeurt. Deelgezag kan daarmee tot een toename van de werklast van de Raad voor de Kinderbescherming leiden. Wijzigingen in de gezagsverhouding van de minderjarige worden door de gemeente opgenomen in de Basisregistratie personen (Brp). Deelgezag heeft hiermee ook gevolgen voor gemeenten.

De toename van de werklast van de Raad voor de rechtspraak en het Brp komen ten laste van het Rijk. Ook de mogelijke toename van de werklast van de Raad voor de Kinderbescherming, alsmede een mogelijke toename van aanvragen om gesubsidieerde rechtsbijstand, kunnen gevolgen voor de Rijksbegroting hebben.

Invoering van deelgezag leidt niet tot aanspraken die ouders hebben zoals ouderschapsverlof of kindgebonden budget. De deelgezagdrager is niet de ouder van het kind en draagt geen financiële verantwoordelijkheid voor het kind.

Tegelijkertijd met de internet consultatie zijn ook uitvoeringstoetsen uitgevraagd bij de verschillende organisaties waar dit wetsvoorstel impact zal hebben. Deze toetsen moeten zowel de uitvoeringsaspecten als de financiële consequenties verder in kaart brengen.

Beide zullen een overweging zijn voor de nadere uitwerking en implementatie van dit wetsvoorstel.

II ARTIKELSGEWIJS

ARTIKEL I *(Wijzigingen in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek)*

Onderdeel A (Deelgezagdrager)

In titel 14 van Boek 1 BW is het gezag over minderjarige kinderen geregeld. In deze titel wordt met dit wetsvoorstel een nieuwe afdeling 3AA ingevoegd over deelgezag. Artikel 1:245 BW gaat over het gezag in het algemeen. Aan dit artikel wordt een nieuw lid toegevoegd waarin is aangegeven wat onder deelgezagdrager wordt verstaan. Op deze wijze wordt meteen duidelijk dat deelgezag een onderdeel is van het gezag over minderjarige kinderen. Deelgezag is een nieuwe vorm van gezag naast de twee bestaande: ouderlijk gezag en voogdij. Als de drager of dragers van ouderlijk gezag of voogdij wordt bedoeld, is in de wettekst steeds het algemene begrip 'gezagdragers' gebruikt naast 'deelgezagdrager'. De deelgezagdrager neemt gezamenlijk met de gezagdragers beslissingen over de dagelijkse verzorging en opvoeding van een minderjarige. Deelgezag kan worden uitgeoefend door maximaal twee anderen dan de gezagdragers.

Onderdeel B (Deelgezag naast ouderlijk gezag)

Artikel 1:247 BW gaat over het ouderlijk gezag. Deelgezag kan ontstaan naast ouderlijk gezag en betekent voor de ouders dat zij rekening moeten houden met de deelgezagdrager en vice versa. Een concreet gevolg van deze norm is dat ouders in een ouderschapsplan niet kunnen vastleggen dat het kind geen contact heeft met de deelgezagdrager. De rechter zal de norm in zijn ambtshalve toets van het ouderschapsplan moeten meenemen. Hij kan de ouders vragen het ouderschapsplan te wijzigen als het plan niet voldoet. Bijvoorbeeld als er een deelgezagdrager is die elke donderdag voor het kind zorgt, maar dit niet is weergegeven in het ouderschapsplan. De wijziging in artikel 1:247, derde lid, BW correspondeert met de wijziging in artikel 1:377a BW waarin is opgenomen dat de deelgezagdrager het recht heeft op en de verplichting tot omgang met het kind. In de nieuwe afdeling 3AA is geregeld dat op de deelgezagdrager de plicht rust om rekening te houden met de ouders met gezag die de volledige verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding dragen.

Onderdeel C (Schakelbepaling)

Artikel 1:248 BW geeft door middel van een schakelbepaling naar artikel 1:247, tweede lid, BW ten eerste weer wat onder opvoeding en verzorging in het algemeen wordt verstaan. Daaronder worden mede verstaan de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijke en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid. Ten tweede wordt weergegeven dat de deelgezagdrager, net als de ouders, in de verzorging en opvoeding geen geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende behandeling toepast.

Onderdeel D (Verplichtingen van het minderjarige kind)

De regeling deelgezag houdt onder meer in dat het kind dagelijkse beslissingen die de deelgezagdrager neemt, dient op te volgen. Hij dient bijvoorbeeld het correctierecht - niet te dicht in de buurt van die brandende kaars komen! - te accepteren. Het kind zal rekening moeten houden met de aan de deelgezagdrager toekomende bevoegdheid. De deelgezagdrager wordt daarom expliciet in artikel 1:249 BW genoemd. Ook hier is zoveel mogelijk aangesloten bij de bestaande wettelijke kaders voor het gezag over een minderjarige.

Onderdelen E en F (Voorkeurspositie deelgezagdrager voogdij na overlijden van alleen met gezag belaste ouder)

Deze onderdelen wijzigen de artikelen 1:253g en 1:253h BW van paragraaf 2 van Titel 14 die gaan over het gezag van ouders anders dan na scheiding. Uitgangspunt is dat door het overlijden van één of beide gezagdragende ouder(s) deelgezag niet eindigt omdat deelgezag is gerelateerd aan het kind. De deelgezagdrager heeft dan een voorkeurspositie voor het verkrijgen van de voogdij, vergelijkbaar met de huidige voorkeurspositie van de ouder zonder gezag. Dat houdt concreet in dat de rechter daar alleen in zwaarwegende gevallen aan voorbij kan gaan.

Onder de wettelijke term 'gezag' wordt verstaan ouderlijk gezag en voogdij. Een deelgezagdrager kan niet worden belast met ouderlijk gezag, alleen met voogdij.²³ Daar waar in de artikelen staat 'met het gezag wordt belast', is voor de deelgezagdrager bedoeld dat hij als voogd benoemd kan worden. Als van de ouders diegene overlijdt die het gezag over de minderjarige kinderen alleen uitoefent, kan de rechter op verzoek van de deelgezagdrager bepalen dat hij met de voogdij over deze kinderen wordt belast. Alleen als de rechter oordeelt dat het belang van het kind zich tegen inwilliging van het

²³ Tenzij artikel 1:253t BW van toepassing is.

verzoek verzet, kan hij het verzoek afwijzen. De juridische ouder zonder gezag heeft op grond van de huidige wet een voorkeurspositie en behoudt deze ook naast die van de deelgezagdrager (dubbele voorkeurspositie). Dit brengt tot uitdrukking dat gezamenlijk gezag van de juridische ouders steeds het uitgangspunt is evenals dat een persoon niet tegelijk kan worden belast met gezag en deelgezag.

Uit de wijzigingen in de artikelen 1:253g en 1:253h BW blijkt de voorkeur voor gezagsuitoefening door een ouder dan wel de deelgezagdrager. Artikel 1:253g BW ziet op alle gevallen waarin van de ouders diegene overlijdt die alleen met het gezag is belast. Ook de deelgezagdrager is bevoegd om een verzoek in te dienen om als voogd te worden benoemd. Op deze manier wordt gegarandeerd dat in alle gevallen bij overlijden in het gezag wordt voorzien. Het gaat erom ook de deelgezagdrager een positie te geven omdat het kind is gebaat bij continuïteit van de opvoedingssituatie. Het criterium voor afwijzing van het verzoek van de deelgezagdrager is hetzelfde als dat voor afwijzing van het verzoek van de overlevende ouder. De beslissing is overgelaten aan de rechter die steeds zal handelen in het belang van het kind.

Als niet de deelgezagdrager of de overlevende ouder, maar een derde met het gezag is belast, kan de deelgezagdrager verzoeken hem met het gezag te belasten in plaats van die derde. Het verzoek tot wijziging van het gezag kan slechts worden toegewezen bij gewijzigde omstandigheden of als er bij het nemen van de gezagsbeslissing is uitgegaan van onjuiste of onvolledige gegevens. Als één van deze gevallen zich voordoet zal vervolgens beoordeeld moeten worden of gezagswijziging in het belang van het kind is. Eveneens kan de overleden ouder bij uiterste wilsbeschikking of door aantekening in het gezagsregister een persoon dan wel twee personen als (gezamenlijke) voogd(en) hebben aangewezen om het gezag over zijn kinderen te zullen uitoefenen. Doet de deelgezagdrager binnen een jaar na aanvang van de voogdij van de testamentaire voogd een verzoek tot wijziging van de voogdij, dan kan de rechter dit toewijzen, tenzij gegronde vrees bestaat dat bij inwilliging de belangen van het kind zouden worden verwaarloosd.

Opgemerkt wordt dat er concurrerende aanspraken kunnen zijn van twee deelgezagdragers of van een ouder zonder gezag en een deelgezagdrager. In die situatie is het aan de rechter om te beoordelen bij wie het gezag het beste kan komen te liggen. Dat kan in een uitzonderlijke situatie ook een ander zijn dan de deelgezagdrager of de juridische ouder.

Onderdeel G (Gezamenlijk gezag)

Artikel 1:253t BW is van toepassing als het gezag bij één ouder berust. De rechtbank kan dan op gezamenlijk verzoek van de met gezag belaste ouder en een ander dan de ouder die in een nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staat, hen met het gezamenlijk gezag belasten. Een deelgezagdrager is in dit geval ook een ander dan de ouder. De ander dan de ouder moet in een nauwe persoonlijke betrekking staan tot het kind. Daarvan is sprake bij een deelgezagdrager.

Op grond van artikel 1:253t, tweede lid, BW gelden er twee cumulatieve voorwaarden in het geval er een andere juridische ouder is. Dat is niet altijd het geval, bijvoorbeeld bij kinderen van niet getrouwde ouders, waarvan de man het kind niet heeft erkend of bij door middel van kunstmatige donorseminatie verwekte kinderen binnen een lesbische relatie. Dan is er geen reden om de voorwaarden aan het gezamenlijk gezag ten grondslag te leggen. Bij deelgezag kan er wel sprake zijn van de aanwezigheid van een (tweede) juridische ouder en dan gelden de voorwaarden.

Het eerste vereiste is een jaar gezamenlijke zorg. De ouder en de deelgezagdrager waarmee hij gezamenlijk gezag wil uitoefenen, dienen op de dag van het verzoek gedurende een aaneengesloten periode van ten minste een jaar samen voor het kind te hebben gezorgd. Dit vereiste zal een rol spelen bij intentioneel ouderschap op grond van artikel 1:253zc BW. De termijn van ten minste een jaar geldt al voor deelgezag dat op grond van artikel 1:253zd, eerste lid, BW tot stand komt.

Het tweede vereiste is drie jaren alleen met het ouderlijk gezag zijn belast. Door het vereiste dat de ouder tenminste drie jaren alleen met het ouderlijk gezag is belast geweest, kan lichtvaardig gebruik van gezamenlijk gezag met een ander dan de ouder worden voorkomen. Na een scheiding kan niet op korte termijn met een nieuwe partner het gezag worden verkregen. Eerst dient de situatie van de ouder die met het gezag is belast in relatie tot de andere ouder bestendig te zijn. Ook als de andere juridische ouder instemt met het verzoek dient aan de termijn van tenminste een aaneengesloten periode van drie jaren alleen gezag te zijn voldaan.

In het nieuwe zesde lid is geregeld dat in de situatie van de met gezag belaste ouder en de deelgezagdrager die gezamenlijk belast willen worden met het gezag over het kind de termijn van drie jaren niet van toepassing is. Artikel 1:253t BW is aangepast zodat een deelgezagdrager die al lange tijd met deelgezag is belast, met volledig gezag belast kan worden na het overlijden van de andere juridische ouder. Ook als beide gezagdragers

overlijden, blijft deelgezag bestaan omdat het is gerelateerd aan het kind en in zoverre niet afhankelijk is van de gezagdragers.

Onderdeel H (Nieuwe afdeling 3AA. in Titel 14)

Dit onderdeel voegt een nieuwe afdeling 3AA in Titel 14 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in met de titel: Deelgezag. Voor de eenheid is in de wettekst van dit voorstel gekozen voor zoveel mogelijk gebruik van “het kind” in plaats van “de minderjarige”, omdat duidelijk is dat met kind steeds wordt bedoeld: het minderjarige kind. In deze afdeling is zoveel mogelijk aangesloten bij de bestaande structuur van titel 14.

Paragraaf 1. Algemeen

Artikel 253z (Omvang van het deelgezag)

Deelgezag houdt in – kort gezegd – het recht tot het nemen van dagelijkse beslissingen bij de opvoeding en verzorging van een minderjarige. Het bevat een deelplicht en een deelrecht van de deelgezagdrager jegens het kind met betrekking tot een deel van de opvoeding en verzorging van het kind samen met de gezagdragers (ouders of voogden). Bij een eventueel geschil is de beslissing van de gezagdrager of gezagdragers doorslaggevend. Uitgangspunt is dat het deelgezag wordt uitgeoefend in het belang van het kind. In artikel 1:253z BW is bepaald wie met deelgezag kunnen worden belast en het geeft de reikwijdte van het deelgezag weer. De leden worden afzonderlijk toegelicht.

Eerste lid (De persoon van de minderjarige)

Het eerste lid benadrukt dat deelgezag, anders dan gezag, alleen betrekking heeft op de persoon van de minderjarige. Gezag heeft ook betrekking op het bewind over het vermogen van de minderjarige en zijn vertegenwoordiging in burgerlijke handelingen, zowel in als buiten rechte (artikel 1:245, vierde lid, BW).

Tweede lid (Beslissingen dagelijkse verzorging en opvoeding)

Het tweede lid geeft aan dat deelgezag betrekking heeft op een deel van de gezagsuitoefening samen met de gezagdragers zijnde een ouder met ouderlijk gezag of voogd. De deelgezagdrager neemt gezamenlijk met de gezagdragers beslissingen over de dagelijkse verzorging en opvoeding van een minderjarige. Met dagelijkse beslissingen wordt bijvoorbeeld bedoeld de bedtijd, speelafspraken, het bezoeken van ouderavonden en een standaard doktersbezoek. Als de (deel)gezagdragers het niet eens worden over een beslissing omtrent de dagelijkse verzorging, is de beslissing van de gezagdragende ouders en/of voogden doorslaggevend. De gezagdrager of gezagdragers houdt of houden

de volledige bevoegdheden en verplichtingen die bij het uitoefenen van het gezag horen. De gezagdragers en deelgezagdragers zullen samen afspraken moeten maken over waar de grenzen liggen, dat is niet wettelijk ingevuld. Daarom is het verstandig dat ouders en deelgezagdragers vooraf goede afspraken maken over wederzijdse verwachtingen. Zij kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen om vooraf een plan op te stellen waarin de afspraken worden opgenomen. Eventuele geschillen over de dagelijkse verzorging kunnen niet door de deelgezagdrager worden voorgelegd aan de rechter. Onenigheid over bijvoorbeeld bedtijd, speelafspraken en voeding van het kind moet in goede harmonie worden opgelost en hoort niet bij de rechter thuis. Het belang van het kind is hiermee gediend.

Bij deelgezag gaat het om dagelijkse beslissingen die moeten worden genomen bij de opvoeding en verzorging van een minderjarige. De aanmelding bij een onderwijsinstelling, het geven van toestemming voor een medische behandeling (van het kind jonger dan twaalf jaar of van het kind van twaalf jaar of ouder die niet in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen terzake), het aanvragen van een paspoort, en de bepaling van de hoofdverblijfplaats van het kind zijn geen dagelijkse beslissingen. Opgemerkt wordt dat tot de leeftijd van zestien jaar zowel de minderjarige als de ouder met gezag moet instemmen met een medische behandeling. Bij dagelijkse beslissingen gaat het om beslissingen die het mogelijk maken om als opvoeder te kunnen functioneren. Wel dient de deelgezagdrager zijn beslissingen terug te koppelen aan de ouders. De gezagdragers houden de bevoegdheid om belangrijke beslissingen te nemen over de gezondheid, opvoeding, opleiding, ontspanning en eventuele godsdienstige of levensbeschouwelijke keuzes van het kind. Er is geen sprake van een limitatieve opsomming van wat wel en niet onder de dagelijkse beslissingen zou kunnen vallen. Met deze voorbeelden is een onderscheid tussen dagelijkse en fundamentele beslissingen weergegeven. Over fundamentele beslissingen dient de deelgezagdrager indien hij dat wenst te worden geïnformeerd en geconsulteerd.

Derde lid (Deelgezag naast ouderlijk gezag)

Het derde lid is het spiegelbeeld van artikel 1:247, derde lid, BW dat gaat over de omvang van het ouderlijk gezag. Deelgezag ontstaat in het belang van het kind naast het ouderlijk gezag. Op de deelgezagdrager rust de plicht om de banden met de ouders of voogd(en) en de andere deelgezagdrager te bevorderen.

Artikel 253za (Onbevoegdheid tot deelgezag en de gevolgen daarvan)

Eerste lid

De gronden voor onbevoegdheid om deelgezag uit te oefenen zijn in artikel 1:253za BW samengebracht. Er is aansluiting gezocht bij artikel 1:246 BW. Het eerste lid geeft weer

wanneer natuurlijke personen onbevoegd zijn tot deelgezag. Dat zijn minderjarigen, zij die onder curatele zijn gesteld en zij wier geestesvermogens zodanig zijn gestoord, dat zij in de onmogelijkheid verkeren het deelgezag uit te oefenen, tenzij deze stoornis van tijdelijke aard is. Wie minderjarig zijn is geregeld in artikel 1:233 BW. Ongeacht de grond waarop iemand onder curatele is gesteld, is het gevolg ervan dat hij onbevoegd wordt tot uitoefening van het deelgezag (artikel 1:378 BW). Hoewel een geestelijke stoornis aanleiding kan zijn om onder curatele gesteld te worden, wordt het net als in artikel 1:246 BW ook als zelfstandige onbevoegdheidsgrond genoemd. Tijdelijke geestelijke stoornis levert geen onbevoegdheid op.

Tweede lid

De gevolgen van onbevoegdheid van een deelgezagdrager zijn geregeld in het tweede lid. Als de deelgezagdrager onbevoegd is tot het uitoefenen van deelgezag op één van de gronden genoemd in het eerste lid, eindigt zijn deelgezag. Wanneer de grond van onbevoegdheid is weggevallen, herleeft van rechtswege het deelgezag.

Derde lid

Uitgangspunt in het familierecht is dat het kind recht heeft op gelijkwaardig ouderschap en dat de ouders gezamenlijk het gezag uitoefenen. Als er sprake is van gezag alleen door de moeder heeft de vader van het kind het recht om gezamenlijk gezag te verzoeken. De mogelijkheid van deelgezag voor de juridische ouder zou het uitgangspunt van gezamenlijk gezag kunnen doorkruisen. Niet beoogd is de afweging of de vader wel of niet met (gezamenlijk) gezag belast wordt, te veranderen met de introductie van deze regeling. In het derde lid is daarom uitgesloten dat de tot het gezag bevoegde ouder van het kind kan worden belast met deelgezag. Daarbij heeft de ouder zonder gezag al veel van de rechten van de deelgezagdrager. Deelgezag voor een ouder zonder gezag voegt in die zin ook weinig toe.

De tweede zin van het derde lid benadrukt het uitgangspunt dat een persoon niet tegelijk kan worden belast met gezag en deelgezag. Het deelgezag is voor personen die nauw betrokken zijn bij de verzorging of opvoeding van een kind en die geen gezag kunnen krijgen.

Vierde lid

Het vierde lid sluit uit dat een rechtspersoon wordt belast met deelgezag. Met deelgezag is beoogd de nauwe persoonlijke betrekking van het kind met een andere persoon dan de ouder te beschermen. Een rechtspersoon, zoals een gecertificeerde instelling, kan weliswaar belast worden met de voogdij, maar kan niet een dergelijke persoonlijke

betrekking aangaan met het kind. Het zijn natuurlijke personen, zoals de pleegouders, die zorgdragen voor de feitelijke verzorging en opvoeding van het kind.

Artikel 253zb (Blokkaderecht deelgezagdrager)

Het blokkaderecht dat is geregeld in artikel 1:253zb BW betreft een ordemaatregel en gaat over de zorgregeling van de deelgezagdrager. Als de gezagdrager of gezagdragers bijvoorbeeld willen verhuizen en de deelgezagdrager daardoor een minder grote rol kan spelen in de verzorging en opvoeding van een kind, dan zal de deelgezagdrager moeten instemmen met de substantiële wijziging van de zorgregeling. Stemt deze niet in, dan kunnen de gezagdragers de rechter om wijziging van de zorgregeling verzoeken. De rechter dient daarbij artikel 1:377a BW over het omgangsrecht toe te passen. Hiermee biedt deelgezag waarborgen voor continuïteit voor het kind en een duidelijke, ook voor buitenstaanders herkenbare rol in situaties waarin meer dan twee personen zorgen voor een kind.

Een deelgezagdrager heeft geen zeggenschap over de verblijfplaats van de minderjarige. De blokkade is een ordemaatregel om de tijd te bieden om de wijziging van de zorgregeling zorgvuldig te regelen. Dit is vergelijkbaar met het blokkaderecht voor een wijziging van het verblijf van het kind (hoofdverblijfplaats, artikel 1:253s BW). Ook dat is een ordemaatregel om de tijd te bieden om de beëindiging van het gezag of ondertoezichtstelling met machtiging uithuisplaatsing te regelen. Hier is de blokkade een manier om overleg of desnoods een procedure over de omgang te faciliteren en een abrupte wijziging van de omgang te voorkomen. Op grond van artikel 1:377a BW hebben degenen die in een nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staan, recht op omgang met het (minderjarige) kind. Deelgezag impliceert het bestaan van een nauwe persoonlijke betrekking. Het is in het belang van het kind dat de continuïteit van de opvoeding en verzorging zoveel mogelijk blijft gewaarborgd en dat het kind contact kan blijven houden met de deelgezagdrager. Het blokkaderecht maakt dat altijd overleg zal moeten plaatsvinden over aanpassing van de zorgregeling van de deelgezagdrager(s). De deelgezagdrager kan de rechtbank op de voet van artikel 1:377a BW verzoeken om bevestiging van de zorgregeling als de gezagdragers een verzoek op grond van artikel 1:253zb BW achterwege laten. Hierdoor staat vast dat altijd in een procedure door de rechter kan worden beslist over de (wijziging van de) zorgregeling. De rechter toetst of een wijziging van de zorgregeling noodzakelijk is. Bij deze beoordeling dient de rechter alle omstandigheden van het geval en de belangen van alle betrokkenen in aanmerking te nemen en mee te wegen. Hij gaat onder meer na of een wijziging zorgvuldig, in goed onderling overleg en tijdig is voorbereid en of rekening is gehouden met alle belangen van de betrokkenen. Bijvoorbeeld of initiatieven zijn genomen dan wel voorstellen zijn gedaan

om de negatieve gevolgen te compenseren. Daarbij is het wijzigen van de feitelijke situatie zonder toestemming van de deelgezagdrager of vervangende toestemming van de rechter een sterke aanwijzing van onzorgvuldigheid.

Opgemerkt wordt dat een deelgezagdrager het blokkaderecht niet kan uitoefenen als hij op grond van artikel 1:253za, eerste lid, onderdelen b en c, BW onbevoegd is tot het uitoefenen van het deelgezag. Zodra op grond van artikel 1:253za, tweede lid, BW het deelgezag herleeft, heeft de deelgezagdrager weer recht op uitoefening van het blokkaderecht.

Eerste en tweede lid

Het eerste lid bepaalt dat een substantiële wijziging van de zorgregeling niet kan plaatsvinden zonder instemming van de deelgezagdrager(s). Als een deelgezagdrager niet akkoord gaat, dan zal de (kinder)rechter om een wijziging van de zorgregeling moeten worden gevraagd als de gezagdrager de wijziging toch wil doorzetten. Dit is geregeld in het tweede lid.

Derde lid

Het derde lid bepaalt dat de rechtbank een verzoek van de gezagdragers voor een wijziging van de zorgregeling binnen zes weken moet behandelen. Dit betekent dat bij binnenkomst van het verzoek, als het verzoek voldoet aan de vereisten, op korte termijn een mondelinge behandeling moet plaatsvinden. Dan kan zo snel mogelijk door de rechter worden getracht een vergelijk tussen partijen te treffen dan wel een beslissing te nemen. De termijn is opgenomen omdat continuïteit in de opvoeding en verzorging in het belang is van het kind. Een termijn van zes weken zorgt ervoor dat het voor gezagdragers bijvoorbeeld niet onmogelijk wordt om elders een baan te aanvaarden waarvoor een verhuizing noodzakelijk is. Ook zal deze korte termijn gezagdragers weerhouden om een kort geding procedure te starten. Voor de duur van de termijn is aansluiting gezocht bij de geschillenregeling in artikel 1:253a, zesde lid, BW waarvoor ook een termijn van zes weken geldt.

Paragraaf 2. Verkrijging van het deelgezag

Uitgangspunt is dat deelgezag tot stand komt in goede harmonie met alle betrokkenen en ook in goede harmonie wordt uitgevoerd. Het is niet altijd noodzakelijk om de totstandkoming van deelgezag voor te leggen aan de rechter. Voor meeroudergezinnen waarbij al vóór de geboorte van het kind de wens en intentie bestaan om met meer dan twee personen voor het kind te gaan zorgen, kan deelgezag eenvoudig worden geregistreerd. In situaties waarbij er pas na enige tijd behoefte aan deelgezag ontstaat,

bijvoorbeeld in een stiefgezin, is vanwege de complexiteit van de situatie wel een rol gegeven aan de rechter. Het uitgangspunt is dat bij deelgezag zoveel mogelijk wordt aangesloten bij de wettelijke kaders over gezag. Net als gezag ontstaat deelgezag vanaf het moment dat een kind wordt geboren en kan het niet al voor de geboorte worden geregeld.

Artikel 253zc (Deelgezag vanaf de geboorte)

In de toegang tot deelgezag wordt tussen twee situaties een onderscheid gemaakt. Artikel 253cz regelt de eenvoudige toegang tot intentioneel deelgezag tot drie maanden na de geboorte. Artikel 253zd regelt de toegang tot deelgezag op een later moment.

Eerste lid

In sommige situaties bestaat al voor de geboorte van het kind de intentie om met drie of meer personen voor het kind te gaan zorgen. Zoals in de situatie dat twee moeders en de donorfader vanaf de geboorte van het kind samen zorgdragen voor de opvoeding en verzorging. In die gevallen is er sprake van 'intentioneel deelgezag' en bevestigt deelgezag de situatie zoals het kind die vanaf zijn geboorte zal ondervinden en de daarover gemaakte afspraken van de betrokkenen. Het is in deze situatie wenselijk dat deelgezag makkelijk toegankelijk is, om zo spoedig mogelijk duidelijkheid te bieden. Het eerste lid van artikel 253zc bepaalt daartoe dat de gezagdragers een persoon met deelgezag kunnen belasten. De gezagdragers moeten samen met de beoogd deelgezagdrager een gezamenlijk verzoek indienen om deelgezag te laten aantekenen in het gezagsregister.²⁴ In de praktijk kunnen de gezagdragers het verzoek ook samen met twee beoogd deelgezagdragers indienen. In feite ziet deze mogelijkheid op de situatie dat vanaf de geboorte van het kind de ouder(s) de intentie heeft/hebben om de dagelijkse opvoeding en verzorging gezamenlijk met één of twee derde(n) te gaan invullen. Door middel van een (digitaal) formulier aan de griffier van de rechtbank kan gezamenlijk worden verzocht om deelgezag door een aantekening ervan in het gezagsregister, zoals nu ook gezamenlijk gezag van de ouders eenvoudig kan worden aangevraagd. Gezagdragers die het gezag gezamenlijk uitoefenen of een gezagdrager die alleen het gezag uitoefent, oefenen het gezag voor een deel samen met een deelgezagdrager uit indien dit op hun gezamenlijk verzoek in het register, bedoeld in artikel 1:244 BW, is aangetekend.

Tweede lid

Het tweede lid geeft weer wanneer een gezamenlijk verzoek tot registratie van deelgezag in het gezagsregister wordt geweigerd door de griffier (vgl. artikel 1:252, tweede lid, BW). Zo kan deelgezag alleen worden geregistreerd ten aanzien van kinderen jonger dan drie

²⁴ Artikel 1:244 BW; zie ook artikel 1:252 BW en artikel 1:253p BW.

maanden en zal de aantekening worden geweigerd als het kind op het moment van het indienen van het verzoek ouder is dan drie maanden (*onderdeel a*). In de termijn van drie maanden vanaf de geboorte komt tot uitdrukking dat deze mogelijkheid is bedoeld voor 'intentioneel deelgezag'. Vervolgens moet de beoogd deelgezagdrager bevoegd zijn tot het uitoefenen van deelgezag. Is hij onbevoegd dan zal de aantekening worden geweigerd (*onderdeel b*). Daarnaast geldt dat hoogstens twee personen kunnen worden belast met deelgezag. Als er al twee deelgezagdragers staan geregistreerd in het gezagsregister zal de griffier eveneens de aantekening weigeren (*onderdeel c*). Ook mag de beoogd deelgezagdrager niet de andere juridische ouder zijn van het kind. Is dat wel het geval, dan zal de aantekening geweigerd worden (*onderdeel d*). Daarnaast kan een persoon die al met het gezag over het kind is belast geen deelgezagdrager worden. Is dat het geval, dan zal de aantekening eveneens geweigerd worden (*onderdeel e*). De andere juridische ouder moet altijd instemmen met de aantekening van de deelgezagdrager. Ontbreekt de instemming van deze ouder, dan zal de aantekening eveneens geweigerd worden (*onderdeel f*).

Derde lid

Het derde lid geeft weer dat tegen de weigering van de aantekening alleen beroep mogelijk is, indien zij heeft plaatsgevonden op grond van onbevoegdheid van één of beide ouders tot het gezag anders dan vanwege minderjarigheid of ondercuratelestelling. In dat geval kan de rechtbank worden verzocht de aantekening te gelasten.

Artikel 253zd (Deelgezag krachtens rechterlijke beslissing)

In de toegang tot deelgezag wordt tussen twee situaties een onderscheid gemaakt. Artikel 253cz regelt de eenvoudige toegang tot intentioneel deelgezag tot drie maanden na de geboorte. Artikel 253zd regelt de toegang tot deelgezag op een later moment.

Eerste lid

De behoefte aan deelgezag kan ook op een later moment ontstaan. Bijvoorbeeld in de situatie dat na een scheiding van de ouders een ouder zijn partner met deelgezag wil belasten. Verondersteld moet worden dat het kind in zo'n geval geconfronteerd wordt met een wijziging van de opvoedsituatie. De deelgezagdrager krijgt rechten met betrekking tot het kind, maar de vraag is of hiermee ook het belang van het kind is gediend. Ook is mogelijk dat deelgezag wordt verzocht, terwijl er een juridische ouder is zonder gezag die hiermee niet instemt. In al deze gevallen is een meer voorzichtige benadering aangewezen. De rechter zal in deze gevallen de wenselijkheid van deelgezag moeten beoordelen. Hiertoe kan een gezamenlijk verzoek door de gezagdrager(s) en

beoogd deelgezagdrager bij de rechtbank worden ingediend waarin wordt verzocht om deelgezag uit te spreken.

Het eerste lid van artikel 1:253zd BW bepaalt dat gezagdragers de rechtbank kunnen verzoeken een persoon die in nauwe persoonlijke betrekking staat tot het kind met deelgezag te belasten. Het verzoek moet door de gezagdrager of gezagdragers gezamenlijk met de beoogd deelgezagdrager worden ingediend. De rechtbank beoordeelt het verzoek en houdt bij de te nemen beslissing rekening met het belang van het kind. Met de voorwaarde van een verzorgingstermijn van ten minste een jaar wordt geborgd dat er tussen het kind en de beoogd deelgezagdrager een nauwe persoonlijke betrekking heeft kunnen ontstaan en dat sprake is van een situatie met enige stabiliteit. Met een rechterlijke toets wordt tevens geborgd dat deelgezag niet tot stand kan komen als het belang van het kind zich hiertegen verzet. De rechter zal het verzoek bijvoorbeeld kunnen afwijzen als het verzoek niet goed is voorbereid en er aanwijzingen zijn dat deelgezag tot conflicten zal leiden. Gelet op het uitgangspunt van gelijkwaardig ouderschap, zal de rechter ook de belangen van de juridische ouder zonder gezag meewegen bij een verzoek om deelgezag, waarbij het belang van het kind centraal staat.

Voor het verzoek van een gezagdrager of gezagdragers om het gezag voor een deel samen met een deelgezagdrager uit te oefenen geldt op grond van het Wetboek voor burgerlijke rechtsvordering (hierna: Rv) een verplichte procesvertegenwoordiging (artikel 278 Rv). Naast de algemene regeling van de verzoekschriftprocedure (derde titel van het eerste boek Rv) gelden de bijzondere regels van de artikelen 798-813 Rv. Zo regelt artikel 809 Rv het horen van minderjarige kinderen, op basis waarvan het kind zijn wens kenbaar kan maken aan de rechter over het verzoek tot het belasten van een persoon met deelgezag. De gezagsbeschikking zal in het gezagsregister moeten worden bijgeschreven.

Tweede lid

Het tweede lid geeft weer wanneer een verzoek tot deelgezag moet worden afgewezen. Hiervoor gelden dezelfde criteria als genoemd in artikel 1:253zd, tweede lid, onderdelen b tot en met e, BW. Zo kan deelgezag niet worden toegewezen als er al twee deelgezagdragers zijn. Eveneens kan deelgezag niet worden toegewezen als de beoogd deelgezagdrager niet in een nauwe persoonlijke betrekking staat met het kind. Bijvoorbeeld een grootouder die in het buitenland woont en alleen in de kerstperiode het kind verzorgt en opvoedt. Dit komt tot uitdrukking in het eerste lid waarin het vereiste is opgenomen dat de beoogd deelgezagdrager iemand is die ten minste gedurende een jaar samen met de gezagdrager of gezagdragers het kind heeft verzorgd en opgevoed. Wanneer er al een deelgezagdrager is, is niet vereist dat hij moet instemmen met een tweede deelgezagdrager. Zijn instemming kan wel onderdeel uitmaken van het verzoek,

maar is geen wettelijk vereiste. Op deze manier worden conflicten zoveel mogelijk voorkomen.

Derde lid

Het derde lid benadrukt dat de rechtbank een zodanige beslissing neemt als in het belang van het kind wenselijk is. Dit brengt tot uitdrukking dat de rechter de vrijheid heeft om dat te doen wat in het belang is van het kind.

Paragraaf 3. Einde van het deelgezag

Artikel 253ze (Einde deelgezag van rechtswege of door rechter)

Eerste lid

Het eerste lid regelt wanneer het deelgezag van rechtswege eindigt. Dat is door overlijden van de deelgezagdrager of de minderjarige en op de dag dat de minderjarige de leeftijd van 18 jaar bereikt. Deze regeling sluit aan bij de algemene regeling van gezag.

Tweede lid

Deelgezag kan ook worden beëindigd door een uitspraak van de rechtbank. Bijvoorbeeld in de situatie dat de deelgezagdrager het deelgezag misbruikt. De rechter beoordeelt of het belang van kind zich verzet tegen beëindiging van het deelgezag. De band tussen het kind en de deelgezagdrager kan bijvoorbeeld zijn verwaterd of er zijn aanhoudende conflicten tussen de gezagdragers en deelgezagdragers. Een echtscheiding van de gezagdragers zou geen gevolgen moeten hebben voor het deelgezag. De deelgezagdrager wiens deelgezag wordt beëindigd kan op grond artikel 1:377a BW de rechter verzoeken om een omgangsregeling met het kind. Een verwaterde band met het kind kan overigens wel een reden zijn dat de rechter een omgangsregeling niet toekent.

Derde lid

Een verzoek tot beëindiging van deelgezag kan door de gezagdrager(s) en deelgezagdrager(s) gezamenlijk of door één van hen worden ingediend. Ook de raad voor de kindbescherming of het openbaar ministerie kunnen een verzoek indienen.

Onderdeel I (Geen gevolg testamentaire voogdij)

Artikel 1:293, onderdeel a, BW geeft een beperking ten aanzien van de door de ouder gewenste voogdijbeschikking als de andere ouder van rechtswege of bij rechterlijke beschikking het gezag uitoefent. Met deze beperking komt het subsidiaire karakter van de testamentaire voogdij, dat ook al terug te vinden is in artikel 1:253g, derde en vierde lid,

en artikel 1:253h, derde lid, BW tot uitdrukking. De wijziging in artikel 1:293, onderdeel a, BW sluit aan op de wijzigingen in voornoemde artikelen (onderdelen E en F).

Onderdeel J (Recht deelgezagdrager op omgang/omgangsregeling)

Titel 15 van Boek 1 van het Burgerlijk wetboek gaat over omgang en informatie. De deelgezagdrager wordt ook daar geïntroduceerd. De deelgezagdrager heeft recht op omgang met het kind. In artikel 1:377a wordt in het tweede lid de deelgezagdrager expliciet genoemd. Op deze manier is het duidelijk dat de deelgezagdrager de rechter kan verzoeken een omgangsregeling vast te stellen.

Onderdelen K en L (Recht deelgezagdrager op informatie en consultatie)

De deelgezagdrager moet door de gezagdragers op de hoogte worden gesteld van gewichtige aangelegenheden met betrekking tot de persoon van het kind en hij moet worden geraadpleegd over daaromtrent te nemen beslissingen. Een deelgezagdrager heeft recht op informatie en consultatie over de ontwikkeling van het kind (artikel 1:377b BW). Bij informatie kan het gaan om informatie over de gezondheid van het kind. Consultatie kan betrekking hebben op de schoolkeuze van een kind. Het recht op informatie van de deelgezagdrager werkt niet alleen richting de gezagdrager, maar ook richting derden, zoals de school of een arts (artikel 1:377c BW). Een leerkracht of arts zal de deelgezagdrager ook op diens verzoek van informatie moeten voorzien en moeten consulteren over het betreffende kind. Bij informatie en consultatie over de ontwikkeling van het kind gaat het om schoolbeslissingen, financiële beslissingen, medische beslissingen, psychologische onderzoeken, sport, vaccinaties, etc. Als een deelgezagdrager in het geheel niet wordt geïnformeerd of geconsulteerd over grotere beslissingen zoals een medische handeling of schoolkeuze, kan hij de rechter verzoeken een regeling te treffen. Het recht op informatie en consultatie wordt daarmee beschermd.

Artikel II (Wijzigingen in de Jeugdwet)

De jeugdhulpaanbieder en de gecertificeerde instelling treffen een regeling voor de behandeling van klachten over gedragingen van hen of van door bij hen werkzame personen. Deze klachtregeling kan ook van toepassing zijn tegenover de deelgezagdrager. Aan artikel 4.2.1 Jeugdwet, dat gaat over het klachtrecht, is de deelgezagdrager toegevoegd.

Artikelen III en IV

Artikel III betreft de gebruikelijke inwerkingtredingsbepaling. Artikel IV bevat de citeertitel.

De Minister voor Rechtsbescherming

CONCEPT